

36 LITTERATUR.

Freja n:o 23 18.III 1842

Freja, hvars ringa utrymme icke tillåter fullständighet i afseende å dagens företeelser, har likväl alltid sträfvat att fästa publikens uppmärksamhet på det bland dessa viktigaste och mest intressanta äfven inom den inhemska litteraturens område, och äfven den strängt vettenskapliga delen häraf har derföre icke varit för tidningen helt och hållet främmande. Då hon nu går att anmäla några skrifter af teologiskt och filosofiskt innehåll, ledes hennes Red. dervid af öfvertygelsen, att för dessa vettenskaper i Sverige en ny tid förestår samt att denna, emedan den synes lofva en friare blick inom det religiösa gebitet, äfven inom det politiska skall göra undersökningen mera allvarlig, än den hittills icke sällan visat sig, och i båda hänseenden djupare rotsfästa den ädla frihetsanda, som nu stundom behagar sig i förnekandet af sjelfva frihetens verld, af samhällsformerna, för att på deras bekostnad upphöja en förment naturens ordning. Red. anser sig härtill äga en särskilt förpliktelse uti den del, tidningen tagit i den Straussiska striden, och hoppas kunna ytterligare ådagalägga, hvilka motiver som styrt detta hennes deltagande, genom de uppriktiga loford, hvarmed Red. hos den tänkande allmänheten rekommenderar följande tvenne skrifter af anti-Straussiska syftning.

GRUNDDRAGEN AF DEN CHRISTLIGA SEDELÄRAN AF NILS IGNELL.
FÖRSTA AFDELNINGEN: DE ALLMÄNNA INRE GRUNDDRAGEN.

Detta arbete är af en alltför omfattande art, för att här skulle kunna väntas någon detaljerad kritik öfver detsamma, förutsatt äfven, att Ref. på detta fält vore nog hemmastadd, att som sig bör kunna genomföra en sådan. Men denna del af den teologiska vettenskapen har också öfverhufvud fått stå alltför mycket tillbaka för dogmatiken, och isynnerhet den nyaste tiden har lika litet nöjaktigt bestämdt den bibliska sedolärans förhållande till den filosofiska, som kyrkans öfverhufvud till staten. Ännu har jemförelsevis det rent praktiska i kristendomen en ringa andel i sjelfva religionslärarens bildning, och i alla tider har det förbisetts för ofta minutiösa strider angående lärans teoretiska dogmer. Ja, man har inskränkt sjelfva benämningen, *praktisk* teologi, till läran om presters tjenstepligter (liturgik, didaktik &c.). Man skulle likväl mycket misstaga sig, om man i närvarande arbete väntade blott ett uppkok på den gamla vaga predikan om en kristendomens moraliska betydelse, som vore helt och hållet oberoende af lärans teoretiska del, af trossatserna. Tvertom grundar Förf. den kristna sedoläran helt och hållet uppå läran om Kristi gudomsnatur. Och i allmänhet lär han: »Den Christliga Trosläran, såsom en framställning af sjelfva trons sanningar i deras inbördes sammanhang, och den Christliga Sedeläran, såsom en framställning af det lefverne, som verkas af tron, förhålla sig alltså till hvarandra, som den teoretiska och praktiska sidan af samma sak och måste till omfånget vara hvarandra fullkomligt lika.» Man hör ofta upplyste och för öfrigt ganska kristligt sinnade personer yttra, att en strid om den ena eller andra troslärans betydelse till intet gagnar, hvarmed de då mena, att sjelfva denna lära intet inflytande äger på människans förädling och sedliga vandel. Förf. anser nu likaså kristendomens systemål vara förverkligandet af ett Guds rike äfven på jorden, i hvilket människan blir en medlem icke genom blott läsning, bön och

lofsång i ett kloster eller en pietistisk konventikel, utan genom en frisk och kärleksfull verksamhet för medmänniskors andliga och lekamliga bästa. Men den, som anser trossatserna likgiltiga för uppnåendet af detta mål, kan icke för sig dölja, att han står i ett falskt förhållande till kyrkan, som hufvudsakligen sätter människans salighet uti tron. Här erbjuder nu ifrågavarande skrift en förmedling, i det den uppvisar trons nödvändighet för all sann sedlighet hos människan, så att »ett sådant (sedligt) lif, som af gudsmedvetandet i hvarje ögonblick bestämdes, företer sig endast hos Jesus Christus, men blifver oss till del genom tron på honom.» I likhet med mången före honom, anser Förf. därför 10 trossatserna af vigt endast såvida de inverka uppå lefvernet, men, i motsats mot hvad vanligen skett, lärer han, att hvarje kristna religionens trosartikel utgör en nödvändig grund för lefvernets sedlighet. Och han stadnar icke vid en allmän försäkran härom, utan söker att i det enskilda uppvisa detta trons och sedlighetens nära samband.

Läsaren finner häraf, att denna skrift genom dess syftning har ett högt intresse för hvarje bildad människa. Den är också genom ett varmt föredrag och en sällspord klarhet i framställningssättet egnad för en större publik, än den egentligen vettenskapliga. Förf., som det synes, bildad i Schleiermachers skola, äger en skarp dialektisk förmåga, parad 20 med omfattande filosofiska och teologiska studier, och är framförallt i ordets fulla betydelse bibelsprängd – en kunskap, som vid ett arbete af denna art minst af alla kan saknas. Hans arbete är uppenbart en frukt af långvarig och trägen forskning och bär på hvarje rad vittne om ett allvare, en omtanka och mogenhet, som i vår mångskrifvande tid sällan återfinnes, samt har i lika grad en eld och raskhet, som vittnar om den värma, hvarmed Förf. egnat sig åt detsamma. Genom dessa förenade egenskaper skall det icke mindre intaga ett utmärkt rum i den vettenskapliga litteraturen, än finna ett vidsträckt utrymme att gagna i 30 närvarande tid af religiös indifferentism – isynnerhet om fortsättningen, den speciella delen af sedeläran, kommer att motsvara, hvad dessa allmänna grunddrag lofvat. Ty derpå måste hufvudsakligen ett totalomdöme komma att bero. Förf. tager för afgjort, att den filosofiska sedeläran har samma innehåll, som den bibliska, samt att skillnaden dem emellan endast är formal. Med erkännande, häraf måste det strängt taget i arbetets fortsättning kunna uppvisas, att äfven de speciella sedliga bestämningar, dem hvarje tid efter sitt lynne utvecklat, kunna ur bibeln härledas. Vi våga ej förutsäga, huru Förf. härmed skall komma tillrätta, men vi inse, att om också det speciella endast härledes 40 ur kristendomens allmänna föreskrifter, förf:s ändamål kan anses vara vunnet. Ty äfven en filosofisk sedelära måste vara beroende af den kristna bildningen. Så låter sig äfven förklara, hvad vid förf:s ståndpunkt nödvändigt måste ske, att nemligen beviset för det sedliga, han lärar, endast kan föras ur sjelfva moralbudens förnuftighet. Vi tillråda läsaren, för att på förhand få ett begrepp om den upplysta ståndpunkt, hvarpå förf:s undersökning rör sig, att förut läsa skriften:

STRAUSS OCH ULLMAN, OM DET FÖRGÄNGLIGA OCH BESTÅNDADE I CHRISTENDOMEN, MED FÖRETAL AF SVENSK PREST.

50

i den förutsättning, att detta »företal» är af samma förf:s hand, hvarom dess innehåll tydligen vittnar¹. Skriftens titel betecknar den afhandling

¹ Det är undertecknad: J.

af Strauss som här i öfversättning meddelas, hvarjemte den innehåller ett sändebref af Ullman, »Snille's dyrkare» (*Kultus des Genius*), till f. d. professor Schwab, den bekanta sångaren, framkalladt af nämnda afhandling. Denna skrift är så mycket lämpligare till en förberedelse, som väl sällan inom ett så inskränkt utrymme flera väckelser till eftertänka finnas sammanförda. Alla tre skrifterne (företalet inberäknadt) äro i ordets bästa mening populära, alla vittnande om ett rent och allvarligt sträfvande att utreda det föresatta ämnet. Strauss' afhandling innefattar icke blott summan af hans religiösa åsikter, utan skall äfven lära mången läsare att ur en riktig synpunkt betrakta arten af hans bemödanden, och ingen fördomsfri skall förneka honom samma själens och uppsåtets adel, som tillerkännes hans motståndare. Ullmans skrift står kanske framom de båda andra i värtalig hänförelse, men saknar dessas konsekvens och fasta hållning. Den hänförelse sig till ett enstaka yttrande af Strauss, hvilket åter kan anses för en inkonsekvens hos honom, som står i sammanhang med hans halfva naturalism i öfrigt. Ty förnuftets dyrkan är icke ett hedniskt knäböjande för geniet, utan forskning och handling, sträfvande till sanning och sedlighet. Kraftigare anfaller Strauss' åsikter i företalet, som äfven i afseende å enkelhet, klarhet och afrundning värdigt fyller sin plats. Dess förf. söker nemligen bevisa, att Strauss oriktigt uppfattat kristendomens väsende, medan han medger, att denne skulle hafva rätt, om i kristendomen intet annat funnes, än hvad han deri velat finna. Denna vändning är lika öfverraskande, som den, om påståendet kan rättfärdigas, utan tvifvel beröfvar Strauss' opposition all annan betydelse, än den negativa förtjensten, att hafva å ena sidan uppvisat kritikens ohållighet, å den andra den härtills drifna dogmatikens ensidighet. Ty förf. stöder sitt påstående på den åsigt, att trosläran, om den betraktas utom dess förhållande till den kristna sedeläran, blir ensidig, och uppvisar äfven i få drag några förvirringar, till hvilka denna ensidighet ledt dogmatikerne. Det genomförda beviset för denna åsigt har man nu att söka i förf:s förstnämnda arbete i den »Christliga Sedeläran.» Hvad helst man må dömma härom, så är otvifvelaktigt, att stridens händragande till det praktiska gebitet skall fortskynda dess afgörande, och att den först då rätt skall väcka den större allmänhetens intresse, likasom det är säkert, att förf:s sträfvande skall anslå tidens bildning. Ref:s öfvertygelse om den utmärkta plats, förf. kommer att intaga bland teologiska författare i Sverige, må anses för ett subjektivt tycke, tills tiden hunnit rättfärdiga det.

F.

37 LITTERATUR.

Freja n:o 25 29. III 1842

MINNEN AF ERNST J. F. KJELLANDER. DIKTER. FILOSOFISKA UPPSATSER. BREF.

Denna skrift, hvilken, såsom äfven titeln ger tillkänna, egentligen är ämnad till ett minne af den hädangångne unga mannen för hans vänner och kamrater, äger likväl det största intresse för hvar och en, som älskar allt godt och ädelt. Ty man skall väl sällan träffa på en författare, som sjelf i högre grad visar sig genomträngd af en sådan kärlek. Och intet är för människan mera välgörande och uppmuntran-
 50 de, än att öfvertygas om, huru långt menlig svaghet kan hinna i ren